

דז'לנה 34

קומונת מרכז 'החלוץ'

תנועתנו לא הפסיקה מלהתקיים כקולקטיב, וחברינו נתלקטו יחד תוך דאגה משותפת ועזרה הדדית. עובדה זאת חיזקה ועודדה אותנו. בכוח זה **נעשתה דז'לנה אי בודד** - ניגוד בולט לוארשה היהודית, הנבוכה וחסרת האונים. הקבוצה שבדז'לנה היתה לבית לא רק לחברים שנתלקטו אליה מכל העברים, אלא גם לאנשים רחוקים מן התנועה...

צביה לובטקין

חברים בקומונה של תנועת "החלוץ"
ברחוב דז'לנה 34 בוורשה

▪ למה דז'לנה הייתה "אי בודד"? מה החיים בה נתנו לחברי התנועה?

דז'לנה 34

קומונת מרכז 'החלוץ'

בימי המלחמה מילא הבית שעמד ברחוב דז'לנה 34 בוורשה, תפקיד משמעותי בחיי. הבניין הזה עמד מול בית הורי בדז'לנה 43. קשרי עם הקיבוץ בדז'לנה 34 החלו באמצעות אחיי, בעיקר מוטק (שמכאן ואילך אקרא לו כפי שנהגו לקרוא לו מחוץ לבית מארק). היו לו קשרים והיכרויות עם חלק מהאנשים שפעלו בתקופת הגטו מתוך הבית הזה.

המראה החיצוני של הבית: חצר הסגורה בין ארבעה בניינים בני שלוש קומות. חלק קטן מהדירות היה תפוס על ידי יהודים שלא מהתנועה ומרבית הדירות היו מאוכלסות על-ידי חברי התנועה ופעיליה. עד המלחמה שימש הבית מעון לשליחים, חברי קיבוצים מארץ-ישראל, שפעלו בתנועת "החלוץ" לשלוחותיו. ככזה, הפך למרכז משיכה לחלוצים ולחברים בתנועות נוער חלוציות, שבאו להסתופף בצל קורתם של השליחים. לאחר הכיבוש הוכר הבית על-ידי שלטונות הכיבוש כנקודת ריכוז (פונקט) לפליטים, שהיה דבר חוקי. בפועל, מה שהתרחש בנקודת ריכוז זו נעשה בקונספירציה מוחלטת כלפי הגרמנים השליטים על הגטו, כמו גם בפני המוסדות היהודיים של השלטון העצמי, הוא היודנראט לשלוחותיו. כדי להסוות את המקום, הובאו לכאן מכונות תפירה והעמידו אותן כאילו שמדובר בבית מלאכה פעיל. אחד החדרים, שבו חיו ישנו, ערכו ישיבות ופגישות והכינו חומר מודפס ראשי התנועה, הפך למרכז העצבים של המחתרת. לכאן הגיעו נציגים של התנועות האחרות לדון בעניינים שונים. אחד האנשים שהירבה להגיע, היה איש "השומר-הצעיר" יוסף קפלן, שהיה מקורב ליצחק (צוקרמן) ולצביה (לובטקין) וככזה הכרתי אותו.

דז'לנה 34

קומונת מרכז 'החלוץ'

הבית הזה – הקומונה של חברי מרכז התנועה, שבימים כתיקנם ישבו בו כמה שערות פעילים, עתה "גדל ורחב" ושוכנים בו מאות חברים מכל קצווי המדינה"

צביה לובטקין

"מאה פעמים הוזהרו: אל תתגודדו בקבוצות. מאה פעמים חזרה ההחלטה – שוב לא נתאסף. ... אבל כשהיו בצוותא, הרגישו את עצמם חזקים כל כך, עד כי רחק מהם כל מורא בין מפני אויב גלוי, בין מפני שונא נסתר"

גוסטה יוסטינה דוידזון

מטבח ציבורי

דז'לנה 34

חניכות עובדות במטבח

חזור

דז'לנה היתה לבית גם לפשוטי עם שלא ידעו ולא שמעו על התנועה מעודם. הכל נהרו ובאו אלינו למצוא בתוך התווה שמסביב משענת חומרית ונפשית, ובייחוד נפשית... נפתח בדז'לנה בית- תמחוי, שחילק פת לחם וארוחות חמות לרעבים.

צביה לובטקין

זוהי גם הזיכרון לשואה ולגבורה מש"ף | שנכתב ב

הכשרת מדריכים

דז'לנה 34

"קיימנו את הסמינר המרכזי הראשון של תנועתנו במחותרת. סמינר זה היה גם הראשון במחותרת היהודית בכלל. התכנסו בו כחמישים איש מכל קצווי הארץ. חברים חמקו מתחומי יישוביהם, עברו בדרכים כשסכנות אורבות להם על כל צעד ושעל, נעו ברכבות או ברגל והגיעו לרחוב דז'לנה כדי ללמוד את תורת התנועה. הקיבוץ בדז'לנה, שנאבק על פת לחם לחבריו, נטל עליו לפרנס במשך שישה שבועות את כל משתתפי הסמינר."

צביה לובטקין

למה להתחיל מהכשרת מדריכים?

מה דעתכם, האם נכון לקיים הכשרת מדריכים?

במציאות כזאת לא רלוונטי לעשות סמינר, זאת סכנה

דווקא עכשיו הכי חשוב להכשיר מדריכים שידריכו

הדרכה חשובה, אבל כרגע נחוצה השקעה אחרת

אף אחד לא יבוא, כולם מוטרדים מדברים אחרים

רעיון מוצלח, אבל צריך לחכות להתרגל למצב

האגודה
היהודית

הכשרת מדריכים

החינוך התנועתי

למה מכשירים את המדריכים?

איך עורכים סמינר במחותרת? למה צריך לדאוג?

את הסמינר מעבירים בסוד, מאחורי סורג ובריה. בחוץ הם עושים שמירות, גם ביום וגם בלילה, לוודא שאין סכנות אורבות. בחוץ איימה ופחד – בפנים צעירים רוקמים חלומות על עתיד אחר, טוב יותר, חושבים כיצד לשמור על צלם אדם בגטו.

מה המקום של ההדרכה? למה הם מזהים בה צורך כל כך חשוב?

”ואני נערה כבת שש-עשרה נחשפתי ונכבשתי בששת השבועות בהם התקיים הסמינר, לרעיונות התנועה, לאנשים ובעיקר לחבורת הצעירים, שלקשר שנרקם בינינו בתנאי הקונספירציה וההסתכנות, היה איזה קסם כבוש.”

חווקה פולמן-רבן

66P2		3. א	
3. א	9.00-9.45	10.00-10.45	פולמוס: הסדרה
3. א	9.45-10.30	11.00-11.45	כונת סוציאליזם
4	1-1.45	11.45-12.30	כונת סוציאליזם
4	1.45-2.30		
4	2.30-3.15		
4	3.15-4.00		
4	4.00-4.45		
4	4.45-7.30		

אנציה זרנו

66P2		9. א	
2	כונת סוציאליזם	9.00-9.45	
8	הגדת הפסח	9.45-10.30	
4	2 זרנו	10.30-11.15	
4	הרצת וקוסט	11.15-12.00	
2	סדרה ייפה	2.30-3.15	
3	הסוציאליזם בימינו	3.15-4.30	
2	סדרה זרנו	4.30-5.15	
2	סדרה	5.15-6.30	
9	סדרה זרנו	6.30-7.15	
2	סדרה	7.15-8.00	
1	סדרה		
2	סדרה		
1	סדרה		
2	סדרה		
2	סדרה		
46	סדרה		
17	סדרה		
2	סדרה		
3	סדרה		
2	סדרה		
27	סדרה		

שמה זרנו זרנו
סדרה זרנו זרנו

הגימנסיה דרור-החלוץ

החינוך התנועתי

להקמת הגימנסיה המחתרתית בגטו היו שני מניעים מרכזיים: הצורך הדחוף בפעילות חינוכית ולימודית בגטו, המנוון מבחינה ציבורית, וכן הצורך התנועתי בכוחות חינוכיים והדרכתיים. הגימנסיה החלה לפעול ב-1940 עם 3 תלמידים ו-7 מורים, וצמחה בשיאה ל-120 תלמידים ו-13 מורים.

נאמנה לערכי התנועות המייסדות אותה, פתחה הגימנסיה את שעריה בפני כל ילד וילדה, נער ונערה, מבלי קשר ליכולתו לשלם עבור הלימודים. בתחילה מומנה הגימנסיה בעיקר מתרומות ששלחו מוסדות יהודיים וסיוע ששלחו חברי התנועה מווילנה. המזון היקר שהגיע נמכר, ובכסף קנו לחם למורים, לתלמידים ולבני-משפחותיהם הרעבים. לאחר מכן מומנה הגימנסיה מכספי "החלוץ" ומעבודתם של חברי "דרור".

בגימנסיה למדו את המקצועות המקובלים בלימודי תיכון בפולין, ובנוסף התעמקו בהיסטוריה ותרבות יהודית, **סוציאליזם**, תולדות תנועת הפועלים, לימודי ארץ-ישראל ועברית. מורי ותלמידי הגימנסיה אף העלו הצגות תיאטרון שהוצגו לתושבי הגטו. דגש מרכזי ניתן לחינוך הערכי והאידאולוגי, שנעשה באמצעות חוגי פעילות המודרכים על ידי חברי התנועה.

הלימודים נתקיימו בתנאים קשים. בלי חדר-לימוד, בלי ריהוט, בלי ספרים ומכשירי עזר. התלמידים והמורים נדדו מדירה לדירה, ולמדו בחדר אחד עם בני המשפחה המארחת. תלמידי הגימנסיה, כחניכים בתנועה, עסקו גם הם בפעילות למען תושבי הגטו, ובעיקר למען הילדים והנוער: לימדו בגני הילדים, ואף העבירו לחבריהם בגטו שלא למדו באופן מסודר את שלמדו בגימנסיה.

"פיין און גבורה"

ענות וגבורה בהיסטוריה היהודית לאור ההווה

יצחק (אנטק) צוקרמן ואליהו גוטקובסקי

אוגוסט 1940

חזור

"משהתחלנו בפעולה תרבותית ענפה, נוכחנו לדעת שאין בידנו כל חומר ספרותי או היסטורי למדריכים. בגיטו לא יצאו ספרים חדשים. ואף הישנים לא היו בנמצא.

...
הספר נדפס במכונת שכפול. בשעות של רפיון רוח ויאוש, ביקשנו לתת לנוער אות ומופת מפרקי הגבורה וההגנה בתולדות העם."

צביה לובטקין

- למה להשקיע את מעט הכסף והאמצעים שהיו להם בהשגת מכונות דפוס והוצאת הספר במאות עותקים?
- מה הספר נותן לתנועה ולחניכיה?

עיתון מחתרת

החינוך התנועתי

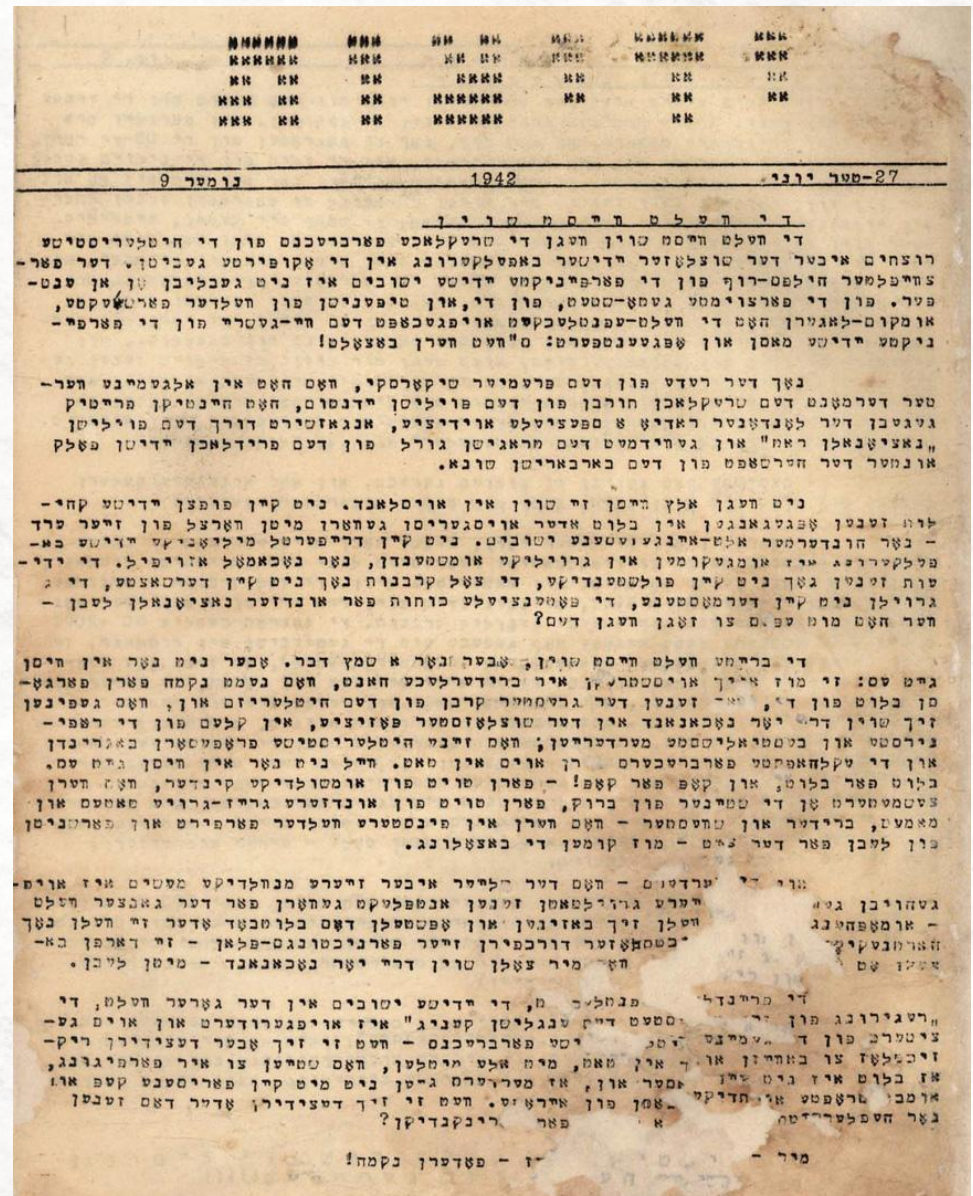
- למה חשוב להדפיס במרתף הקומונה עיתונים?
- מה כתובים בהם? למי הם מיועדים?

- חידוש הוצאת העיתון התנועתי ביידיש ופולנית
- מסופר בו על מה קורה בסניפי התנועה ובגטאות ברחבי פולין, מפרסמים שירים, נותנים מידע על המלחמה וגורל היהודים
- במה לדיון והבעת עמדה של חברי התנועה.

חזור

ציון יום הזיכרון לשואה ולגבורה תש"ף | שכבת י"ב

חידוש קיבוצי ההכשרה

לאור ההווה

"תחום עבודתנו השני - ההכשרה.

.. הוקמו קיבוצים ברבות מן הערים. היתה לנו תכנית שאמרה, כי בכל עיר גדולה חייבים לנו להקים בסיס שלנו, בכדי שתהיה איזו פינה בחיי הגטו האלה, בחיי הדמורליזציה האלה, שונה, יוצאת דופן מסגנון החיים הכללי, ובכדי שלקראת כל הצפי ליהודים נהיה במקום.

אז לא שיערנו עדיין שהפינות האלה, הקיבוצים האלה, אשר הוקמו כדי לחנך את הנוער לאהבת האדם, לערכים של עבודה ושלוש, יהוו אחר כך בסיסים של הארגון היהודי הלוחם. אין כמעט עיר בפולין שהתחילה במרד אשר לא היה בה קיבוץ שלנו. ניצוצות המרד התלקחו באותם המקומות שבהם היו קיבוצינו.."

צביה לובטקין

- מה המשמעות של המשך קיום קיבוצי ההכשרה עבור התנועה ועבור העם?
- למה דווקא שם התלקחו ניצוצות המרד?

חזור

